

M. TVLLI CICERONIS ORATIO
QUA L. CATILINA EMITTITVR
IN SENATV HABITA

I 1 Quō ūsque tandem abūtēre, Catilīna, patientiā nostrā? Quam diū etiam furor iste tuus nōs elūdet? Quem ad finem sēsē effrēnāta iactābit audācia? Nihilne tē nocturnum praesidium Palātīi, nihil urbis vigiliae, nihil timor populī, nihil concursus bonōrum omnium, nihil hic mūnītissimus habendī senātūs locus, nihil hōrum ōra vultūsque mōvērunt? Patēre tua cōnsilia nōn sentīs, cōnstrictam iam hōrum omnium scientiā tenērī coniūrātiōnem tuam nōn vidēs? Quid proximā, quid superiōre nocte ēgeris, ubī fueris, quōs convocāveris, quid cōnsiliī cēperis, quem nostrum īgnōrāre arbitrāris?

2 Ō tempora, ō mōrēs! Senātus haec intellegit, cōsul videt, hic tamen vīvit! Vīvit? Immō vērō etiam in senātum venit, fit pūblicī cōnsiliī particeps, notat et dēsīgnat oculīs ad caedem ūnumquemque nostrum. Nōs autem, fortēs virī, satis facere reī pūblīcae vidēmur, sī istīus furōrem ac tēla vītāmus. Ad mortem tē, Catilīna, dūcī iussū cōsulis iam prīdem oportēbat, in tē cōnferri pestem, quam tū in nōs omnēs iam diū māchināris.

3 An vērō vir amplissimus, Pūblius Scīpiō, pontifex māximus, Tiberium Gracchum mediocriter labefactantem statum reī pūblīcae prīvātus interfēcit: Catilīnam orbem terrae caede atque incendiīs vāstāre cupientem nōs cōsulēs perferēmus? Nam illa nimis antīqua praetereō, quod Gāius Servīlius Ahāla Spurium Maelium novīs rēbus studentem manū suā occīdit. Fuit, fuit ista quondam in hāc rē pūblīcā virtūs, ut virī fortēs ācriōribus suppliciīs cīvem perniciosum quam acerbissimum hostem coercērent. Habēmus senātūs cōsultum in tē, Catilīna, vehemēns et grave; nōn deest reī pūblīcae cōnsilium neque auctōritās huius ōrdinis; nōs, nōs, dīcō apertē, cōsulēs dēsumus.

II 4 Dēcrēvit quondam senātus, ut Lūcius Opīmius cōsul vidēret, nē quid rēs pūblīca dētrīmentī caperet; nox nūlla intercessit: interfectus est propter quāsdam sēditīōnum suspīciōnēs Gāius Chracchus, clārissimō patre, avō, māiōribus; occīsus est cum līberīs Mārcus Fulvius cōsulāris. Similī senātūs cōsultō Gāiō Mariō et Lūciō Valeriō cōsulibus est permissa rēs pūblīca; num ūnum diem posteā Lūcium Sātūrīnnum, tribūnum plēbis et Gāium Servīlium praetōrem mors ac reī pūblīcae poena remorāta est? At nōs vīcēsimum iam diem patimur hebēscere aciem hōrum auctōritātis. Habēmus enim huiusce modī senātūs cōsultum, vērū inclūsum in tabulīs tamquam in vāgīnā reconditum, quō ex senātūs cōsultō cōnfestim tē interfectum esse, Catilīna, convēnit. Vīvis, et vīvis nōn ad dēpōnendam, sed ad cōnfirmādam audāciam. Cupiō, patrēs cōnscrīptī, mē esse clēmentem, cupiō in tantīs reī pūblīcae perīculīs mē nōn dissolūtum vidērī; sed iam mē ipse inertiae nēquitiaeque condemnō.

5 Castra sunt in Italiā contrā populum Rōmānum in Etrūriae faucibus collocāta, crēscit in diēs singulōs hostium numerus; eōrum autem castrōrum imperātōrem dūcemque hostium intrā moenia atque adeō in senātū vidēmus intestīnam aliquam cotīdiē perniciem reī pūblīcae mōlientem. Sī tē iam, Catilīna, comprehendī, sī interficī iusserō, crēdō, erit verendum mihi, nē potius hoc omnēs bonī sērius ā mē quam quisquam crūdēlius factum esse dīcat. Vērū ego hoc, quod iam prīdem factum esse oportuit, certā dē causā nōndum addūcor ut faciam. Tum dēnique interficiēre, cum iam nēmō tam improbus, tam perditus, tam tuī similis invenīrī poterit, quī id nōn

- 6 iūre factum esse fateātur. Quamdiū quisquam erit, quī tē dēfendere audeat, vīvēs, sed vīvēs ita, ut vīvis, multīs meīs et firmīs praesidiīs obsessus, nē commovēre tē contrā rem pūblicam possīs. Multōrum tē etiam oculī et aurēs nōn sentientem, sīcut adhūc fēcērunt, speculābuntur atque cūstōdient.
- III Etenim quid est, Catilīna, quod iam amplius exspectēs, sī neque nox tenebrīs obscurāre coeptūs nefariōs nec prīvāta domus parietibus continēre vōcēs coniūrātiōnis tuae potest, sī illūstrantur, sī ērumpunt omnia? Mūtā iam istam mentem, mihi crēde, oblivīscere caedis atque incendiōrum. Tenēris undique; lūce sunt clārīōra nōbīs tua cōnsilia omnia; quae iam mēcum licet recōgnōscās.
- 7 Meministīne mē ante diem duodecimum Kalendās Novembrēs dīcere in senātū fore in armīs certō diē, quī diēs futūrus esset ante diem sextum Kalendās Novembrēs, Gāium Manlium, audāciae satellitem atque administrum tuae? Num mē fefellit, Catilīna, nōn modo rēs tanta, tam atrōx tamque incredibilis, vērum, id quod multō magis est admīrandum, diēs? Dīxī ego īdem in senātū caedem tē optimātium contulisse in ante diem quīntum Kalendās Novembrēs, tum, cum multī prīncipēs cīvitātis Rōmā nōn tam suī cōservandī quam tuōrum cōnsiliōrum reprimendōrum causā profūgērunt. Num īnfitiārī potes tē illō ipsō diē meīs praesidiīs, meā dīligentiā circumclūsum commovēre tē contrā rem pūblicam nōn potuisse, cum tū discessū cēterōrum nostrā tamen, quī remānsissēmus, caede tē contentum esse dīcēbās? Quid? Cum tē Praeneste Kalendīs ipsīs Novembribus occupātūrum nocturnō impetū esse cōnfīderēs, sēnsistīne illam colōniam meō iussū meīs praesidiīs, cūstōdiīs, vigiliīs esse mūnītam? Nihil agis, nihil mōlīrīs, nihil cōgitās, quod nōn ego nōn modo audiam, sed etiam videam plānēque sentiam.
- IV Recōgnōsce tandem mēcum noctem illam superiōrem; iam intellegēs multō mē vigilāre ācrius ad salūtem quam tē ad perniciem rei pūblīcae. Dīcō tē priōre nocte vēnisse inter falcāriōs (nōn agam obscurē) in Mārī Laecae domum; convēnisse eōdem complūrēs eiusdem āmentiae scelerisque sociōs. Num negāre audēs? Quid tacēs? Convincam, sī negās. Videō enim esse hīc in senātū quōsdam, quī tēcum unā fuērunt.
- 9 Ō dī immortalēs! Ubinam gentium sumus? In quā urbe vīvimus? Quam rem pūblicam habēmus? Hīc, hīc sunt in nostrō numerō, patrēs cōnscrīptī, in hōc orbis terrae sānctissimō gravissimōque cōnsiliō, quī dē nostrō omnium interitū, quī dē huius urbis atque adeō dē orbis terrārum exitiō cōgitent! Hōs ego videō cōnsul et dē rē pūblicā sententiam rogō; et, quōs ferrō trucīdārī oportēbat, eōs nōndum vōce vulnerō! Fuiistī igitur apud Laecam illā nocte, Catilīna; distribuistī partēs Italiae; stautistī, quō quemque proficīscī placeret; dēlēgistī, quōs Rōmae relinquerēs, quōs tēcum ēdūcerēs; discrīpsistī urbis partēs ad incendia; cōnfīrmāstī tē ipsum iam esse exitūrum; dīxistī paulum tibi esse etiam nunc morae, quod egō vīverem. Repertī sunt duo equitēs Rōmānī, quī tē istā cūrā liberārent et sēsē illā ipsā nocte paulō ante lūcem
- 10 mē in meō lectulō interfectūrōs esse pollicērentur. Haec ego omnia, vixdum etiam coetū vestrō dīmissō, comperī; domum meam māiōribus praesidiīs mūnīvī atque firmāvī; exclūsī eōs, quōs tū ad mē salutātum māne miserās, cum illī ipsī vēnissent, quōs ego iam multīs ac summīs virīs ad mē id temporis ventūrōs esse praedīxeram.
- V Quae cum ita sint, Catilīna, perge quō coepistī; ēgredere aliquandō ex urbe; patent portae, proficīscere! Nimum diū tē imperātōrem tua illa Manliāna castra dēsīderant. Ēdūc tēcum etiam omnēs tuōs, sī minus, quam plūrimōs: pūrgā urbem.

- Magnō mē metū liberābis, dum modo inter mē atque tē mūrus intersit. Nōbīscum versārī iam diūtius nōn potes; nōn feram; nōn patiar; nōn sinam.
- 11 Magna dīs immortalibus habenda est atque huīc ipsī Iovī Statōrī, antīquissimō cūstōdī huius urbis, grātia, quod hanc tam taetram, tam horribilem tamque īnfēstam reī pūblicaē pestem totiēns iam effūgimus. Nōn est saepius in ūnō homine summa salūs perīclitanda reī pūblicaē. Quamdiū mihi cōsulī dēsīgnātō, Catilīna, īnsidiātus es, nōn pūblicō mē praesidiō, sed prīvatā dīligentiā dēfendī. Cum proximīs comitiīs cōsulārībus mē cōsulem in campō et competītōrēs tuōs interficere voluistī, compressī cōnātūs tuōs nefariōs amīcōrum praesidiō et cōpiīs, nullō tumultū pūblicē concitātō; dēnique, quotiēnscumque mē petistī, per mē tibi obstitī, quamquam vidēbam perniciem meam cum magnā calamitāte reī pūblicaē esse coniūctam.
- 12 Nunc iam apertē rem pūblicam ūniversam petis, templa deōrum immortalium, tēcta urbis, vītā omnium cīvium, Italiam tōtam ad exitium et vāstitātem vocās. Quārē, quoniam id, quod est prīmum et quod huius imperiī disciplīnaeque māiōrum proprium est, facere nōndum audeō, faciam id, quod est ad sevērītatem lēnius et ad commūnem salūtem ūtilius. Nam sī tē interficī iusserō, residēbit in rē pūblicā reliqua coniūrātōrum manus; sīn tū, quod tē iam dūdum hortor, exieris, exhauriētur ex urbe
- 13 tuōrum comitum magna et perniciōsa sentīna reī pūblicaē. Quid est, Catilīna? Num dubitās id mē imperante facere, quod iam tuā sponte faciēbās? Exīre ex urbe iubet cōsul hostem. Interrogās mē: num in exsilium? Nōn iubeō, sed, sī mē cōsulis, svādeō.
- VI Quid est enim, Catilīna, quod tē iam in hāc urbe dēlectāre possit, in quā nēmō est extrā istam coniūrātiōnem perditōrum hominum, quī tē nōn metuat, nēmō, quī nōn ōderit. Quae nota domesticae turpitudinis nōn inusta vītāe tuae est? Quod prīvatārum rērum dēdecus nōn haeret in fāmā? Quae libīdō ab oculīs, quod facinus ā manibus umquam tuīs, quod flāgitium ā tōtō corpore āfuit? Cui tū adulēscentulō, quem corruptēlārum illecebrīs irrētīssēs, nōn aut ad audāciam ferrum aut ad libīdīnem facem praetulistī?
- 14 Quid vērō? Nūper, cum morte superiōris uxōris novīs nuptiīs domum vacuēfēcissēs, nōnne etiam aliō incrēdibili scelere hoc scelus cumulāstī? Quod ego praetermittō et facile patior silērī, nē in hāc cīvītate tantī facinoris immānitās aut exstitisse, aut nōn vindicāta esse videātur. Praetermittō ruīnās fortunārum tuārum, quās omnēs impendēre tibi proximīs Idibus sentiēs; ad illa veniō, quae nōn ad prīvatam īgnōmīniam vitiōrum tuōrum, nōn ad domesticam tuam difficultātem ac turpitudinem, sed ad summam rem pūblicam atque ad omnium nostrum vītā salūtemque pertinent.
- 15 Potestne tibi haec lūx, Catilīna, aut huius caelī spīritus esse iūcundus, cum sciās hōrum esse nēminem, quī nesciat tē prīdiē Kalendās Iānuāriās, Lepidō et Tullō cōsulibus, stesisse in comitiō cum tēlō, manum cōsulum et prīncipum cīvītātis interficiendōrum causā parāvīsse, scelerī ac furōrī tuō nōn mentem aliquam aut timōrem tuum, sed fortunam populī Rōmānī obstitisse? Ac iam illa omittō; neque enim sunt aut obscura aut nōn multa commissa postea quotiēns tū mē dēsīgnātum, quotiēns cōsulem interficere cōnātus es! Quot ego tuās petitiōnēs ita coniectās, ut vītārī
- 16 posse nōn vidērentur, parvā quādam dēclīnātiōne et, ut aiunt, corpore effūgi! Nihil agis, nihil assequeris, neque tamen cōnārī ac velle dēsistis. Quotiēns tibi iam extorta est ista sīca dē manibus, quotiēns excīdit cāsū aliquō et ēlāpsa est! Quae quidem quibus abs tē initiāta sacrīs ac dēvōta sit, nesciō, quod eam necesse putās esse in cōsulis corpore dēfīgere.

VII Nunc vērō, quae tua est ista vīta? Sīc enim iam tēcum loquar, nōn ut odiō permōtus esse videar, quō dēbeō, sed ut misericordiā, quae tibi nūlla dēbētur. Vēnistī paulō ante in senātum. Quis tē ex tantā frequentīā totque tuīs amīcīs ac necessariīs salūtāvit? Sī hoc post hominum memoriam contigit nēminī, vōcis exspectās contumēliam, cum sīs gravissimō iūdiciō taciturnitātis oppressus? Quid, quod adventū tuō ista subsellia vacuēfacta sunt, quod omnēs cōsulārēs, quī tibi persaepe ad caedem cōstitutī fuērunt, simul atque assēdistī, partem istam subselliōrum nūdā atque inānem relīquērunt, quō tandem animō hoc tibi ferendum putās?

17 Servī meherculē meī sī mē istō pactō metuerent, ut tē metuunt omnēs cīvēs tuī, domum meam relinquendam putārem: tū tibi urbem nōn arbitrāris? Et sī mē meīs cīvibus iniūriā suspectum tam graviter atque offēsum vidērem, carēre mē aspectū cīvium quam infēstīs omnium oculīs cōspicī māllem; tū, cum cōscientiā scelerum tuōrum agnōscās odium omnium iustum et iam diū tibi dēbitum, dubitās, quōrum mentēs sēnsūsque vulnerās, eōrum aspectum praesentiamque vītāre? Sī tē parentēs timērent atque ōdissent tuī neque eōs ūllā ratiōne plācāre possēs, ut opīnor, ab eōrum oculīs aliquō concēderēs. Nunc tē patria, quae commūnis est parēns omnium nostrum, ōdit ac metuit et iam diū nihil tē iūdicat nisi dē parriicīdiō suō cōgitāre; huius
18 tū neque auctōritātem verēbere nec iūdicium sequere nec vim pertimēscēs? Quae tēcum, Catilīna, sīc agit et quōdam modō tacita loquitur:

‘Nūllum iam aliquot annīs facinus exstitit nisi per tē, nūllum flāgitium sine tē; tibi ūnī multōrum cīvium necēs, tibi vexātiō dīreptiōque sociōrum impūnīta fuit ac lībera; tū nōn solum ad neglegendās lēgēs et quaestiōnēs, vērum etiam ad ēvertendās perfringendāsque valuistī. Superiōra illa, quamquam ferenda nōn fuērunt, tamen, ut potuī, tulī; nunc vērō mē tōtam esse in metū propter ūnum tē, quidquid increpuerit, Catilīnam timērī, nūllum vidērī contrā mē cōsiliū inīrī posse, quod ā tuō scelere abhorreat, nōn est ferendum. Quam ob rem discēde atque hunc mihi timōrem ēripe; sī est vērus, nē opprimar; sīn falsus, ut tandem aliquandō timēre dēsīnam.’

VIII 19 Haec sī tēcum ita, ut dīxī, patria loquātur, nōnne impetrāre dēbeat, etiamsī vim adhibēre nōn possit? Quid, quod tū tē ipse in cūstōdiam dedistī, quod vītandae suspīciōnis causā ad Mārcum Lepidum tē habitāre velle dīxistī? Ā quō nōn receptus etiam ad mē venīre ausus es atque, ut domī meae tē asservārem, rogāstī. Cum ā mē quoque id respōsum tulissēs, mē nūllō modō posse īsdem parietibus tūtō esse tēcum, quī magnō in perīculō essem, quod īsdem moenibus continērēmur, ad Quīntum Metellum praetōrem vēnistī. Ā quō repudiātus ad sodālem tuum, ‘virum optimum’, Mārcum Metellum dēmigrāstī, quem tū vidēlicet et ad cūstōdiendum dīligentissimum et ad suspicandum sagācissimum et ad vindicandum fortissimum fore putāstī. Sed quam longē vidētur ā carcere atque vinculis abesse dēbere, quī sē ipse iam dīgnum cūstōdiā iūdicārit?

20 Quae cum ita sint, Catilīna, dubitās, sī ēmorī aequō animō nōn potes, abīre in aliquās terrās et vītā istam, multīs suppliciīs iūstīs dēbitisque ēreptam, fugae sōlitudinīque mandāre? ‘Refer’ inquis ‘ad senātum’; id enim postulās et, sī hic ōrdō sibi placēre dēcreverit tē īre in exsilium, obtemperātūrum tē esse dīcis. Nōn referam, id quod abhorret ā meīs mōribus, et tamen faciam, ut intellegās, quid hī dē tē sentiant. Ēgrederere ex urbe, Catilīna, līberā rem pūblicam metū; in exsilium, sī hanc vōcem exspectās, proficīscere. Quid est, Catilīna? Ecquid attendis, ecquid animad-

vertis hōrum silentium? Patiuntur, tacent. Quid exspectās auctōritātem loquentium, quōrum voluntātem tacitōrum perspicis?

21 At sī hoc idem huīc adulēscētī optimō, Pūbliō Sestiō, sī fortissimō virō, Mārcō Mārcellō, dīxissem, iam mihi cōnsulī hōc ipsō in templō iūre optimō senātus vim et manūs intulisset. Dē tē autem, Catilīna, cum quiēscunt, probant, cum patiuntur, dēcernunt, cum tacent, clāmant; neque hī solum, quōrum tibi auctōritās est vidēlicet cāra, vīta vīlissima, sed etiam illī equitēs Rōmānī, honestissimī atque optimī virī, cēterīque fortissimī cīvēs, quī circumstant senātum, quōrum tū et frequentiam vidēre et studia perspicere et vōcēs paulō ante exaudire potuistī. Quōrum ego vix abs tē iam diū manūs ac tēla contineō, eōsdem facile addūcam, ut tē haec, quae vāstāre iam prīdem studēs, relinquentem ūsque ad portās prōsequantur.

IX 22 Quamquam quid loquor? Tē ut ūlla rēs frangat? Tū ut umquam tē corrigās? Tū ut ūllam fugam meditēre? Tū ut ūllum exsilium cōgitēs? Utinam tibi istam mentem dī immortalēs duint! Tametsī videō, sī meā vōce perterritus ire in exsilium animum indūxeris, quanta tempestās invidiae nōbīs, sī minus in praesēns tempus recentī memoriā scelerum tuōrum, at in posteritātem impendat. Sed est tantī, dum modo ista sit prīvāta calamitās et ā reī pūblīcae perīculīs sēiungātur. Sed tū ut vitiīs tuīs commoveāre, ut lēgum poenās pertimēscās, ut temporibus reī pūblīcae cēdās, nōn est postulandum. Neque enim is es, Catilīna, ut tē aut pudor umquam ā turpitudīne aut metus ā perīculō aut ratiō ā furōre revocārit.

23 Quam ob rem, ut saepe iam dīxī, proficīscere ac, sī mihi inimicō, ut praedicās, tuō cōnflāre vīs invidiam, rēctā perge in exsilium; vix feram sermōnēs hominum, sī id fēceris; vix mōlem istius invidiae, sī in exsilium iussū cōnsulis ieris, sustinēbō. Sīn autem servīre meae laudī et glōriae māvīs, ēgredere cum importūnā scelerātōrum manū, cōnfer tē ad Manlium, concitā perditōs cīvēs, sēcerne tē ā bonīs, īfer patriae bellum, exsultā impiō latrōciniō, ut ā mē nōn ēiectus ad aliēnōs, sed invītātus ad tuōs īsse videāris.

24 Quamquam quid ego tē invītem, ā quō iam sciam esse praemissōs, quī tibi ad Forum Aurēlium praestōlārentur armātī, cuī iam sciam pactam et cōstitutam cum Manliō diem, ā quō etiam aquilam illam argenteam, quam tibi ac tuīs omnibus cōnfidō perniciosam ac fūnestam futūram, cuī domī tuae sacrārium scelerātum cōstitutum fuit, sciam esse praemissam? Tū ut illā carēre diūtius possīs, quam venerārī ad caedem proficīscēns solēbās, ā cuius altāribus saepe istam impiam dexteram ad necem cīvium trānstulistī?

X 25 Ībis tandem aliquandō, quō tē iam prīdem ista tua cupiditās effrēnāta ac furiōsa rapiēbat; neque enim tibi haec rēs affert dolōrem, sed quandam incredibilem voluptātem. Ad hanc tē āmentiam nātūra peperit, voluntās exercuit, fortūna servāvit. Numquam tū nōn modo otium, sed nē bellum quidem nisi nefārium concupīstī. Nactus es ex perditīs atque ab omnī nōn modo fortūnā, vērūm etiam spē dērelictīs cōnflātam improbōrum manum.

26 Hīc tū quā laetitiā perfruēre, quibus gaudiīs exsultābis, quantā in voluptāte bacchābere, cum in tantō numerō tuōrum neque audiēs virum bonum quemquam neque vidēbis! Ad huius vītae studium meditātī illī sunt, quī feruntur, labōrēs tuī: iacēre humī nōn solum ad obsidendum stuprum, vērūm etiam ad facinus obeundum; vigilāre nōn solum īnsidiantem somnō marītōrum, vērūm etiam bonīs otīōsōrum. Habēs, ubi ostentēs tuam illam patientiam famis, frīgoris, inopiae rērum omnium,

- 27 quibus tē brevī tempore cōfectum esse sentiēs. Tantum prōfēcī tum, cum tē ā cōsulātū reppulī, ut exsul potius temptāre quam cōsul vexāre rem pūblicam possēs, atque ut id, quod esset ā tē scelerātē susceptum, latrōcinium potius quam bellum nōminārētur.
- XI Nunc, ut ā mē, patrēs cōnscrīptī, quandam prope iūstam patriae querimōniam dētester ac dēprecer, percipite, quaesō, dīligerter quae dīcam, et ea penitus animīs vestrīs mentibusque mandāte. Etenim, sī mēcum patria, quae mihi vītā meā multō est cārīor, sī cūncta Italia, sī omnis rēs pūblica loquātur:
- ‘Mārce Tullī, quid agis? Tūne eum, quem esse hostem comperistī, quem ducem bellī futūrum vidēs, quem exspectārī imperātōrem in castrīs hostium sentīs, auctōrem sceleris, prīncipem coniūrātiōnis, ēvocātōrem servōrum et cīvium perditōrum, exīre patiēre, ut abs tē nōn ēmissus ex urbe, sed immissus in urbem esse videātur? Nōnne hunc in vincula dūcī, nōn ad mortem rapī, nōn summō suppliciō mactārī imperābis? Quid tandem tē impedit? Mōsne māiōrum? At persaepe etiam prīvātī in hāc rē pūblicā perniciōsōs cīvēs morte multārunt. An lēgēs, quae dē cīvium Rōmānōrum suppliciō rogātae sunt? At numquam in hāc urbe, quī ā rē pūblicā dēfēcērunt, cīvium iūra tenuērunt. An invidiam posteritātis timēs? Praeclāram vērō populō Rōmānō refers grātiam, quī tē, hominem per tē cōgnitum, nullā commendātiōne māiōrum tam mātūrē ad summum impērium per omnēs honōrum gradūs extulit, sī propter invidiae aut alicuius perīculī metum salūtem cīvium tuōrum neglegis! Sed, sī quis est invidiae metus, nōn est vehementius sevērītātis ac fortitūdinis invidia quam inertiae ac nēquītae pertimēscenda. An, cum bellō vāstābitur Italia, vexābuntur urbēs, tēcta ardēbunt, tum tē nōn exīstimās invidiae incendiō cōnflagrātūrum?’
- XII Hīs ego sānctissimīs reī pūblīcae vōcibus et eōrum hominum, quī hoc idem sentiunt, mentibus pauca respondēbō. Egō sī hoc optimum factū iūdicārem, patrēs cōnscrīptī, Catilīnam morte multārī, ūnūs ūsūram hōrae gladiātōrī istī ad vīvendum nōn dedissem. Etenim, sī summī virī et clārissimī cīvēs Sātūrnīnī et Gracchōrum et Flaccī et superiōrum complūrium sanguine nōn modo sē nōn contāminārunt, sed etiam honestārunt, certē verendum mihi nōn erat, nē quid, hōc parricidā cīvium interfectō, invidiae mihi in posteritātem redundāret. Quodsī ea mihi mākīmē impendēret, tamen hōc animō fuī semper, ut invidiam virtūte partam glōriam, nōn invidiam putārem.
- 30 Quamquam nōnnūllī sunt in hōc ōrdine, quī aut ea, quae imminent, nōn videant, aut ea, quae vident, dissimulent; quī spem Catilīnae mollibus sententiīs aluērunt coniūrātiōnemque nāscēntem nōn crēdendō corrōborāvērunt; quōrum auctōritāte multī nōn solum improbī, vērūm etiam imperītī, sī in hunc animadvertissem, crudēlīter et rēgiē factum esse dīcerent. Nunc intellegō, sī iste, quō intendit, in Manliāna castra pervēnerit, nēminem tam stultum fore, quī nōn videat coniūrātiōnem esse factam, nēminem tam improbum, quī nōn fateātur. Hōc autem ūnō interfectō, intellegō hanc reī pūblīcae pestem paulisper reprimī, nōn in perpetuum comprimī posse. Quodsī sē ēiēcērit sēcūmque suōs ēdūxerit et eōdem cēterōs undique collēctōs naufragōs aggregārit, exstinguētur atque dēlēbitur nōn modo haec tam adulta reī pūblīcae pestis, vērūm etiam stirps ac sēmen malōrum omnium.
- XIII 31 Etenim iam diū, patrēs cōnscrīptī, in hīs perīculīs coniūrātiōnis īnsidiīsque versāmur, sed nescio quō pactō omnium scelerum ac veteris furōris et audāciae mātūritās in nostrī cōnsulatūs tempus ērūpit. Quodsī ex tantō latrōciniō iste ūnus

tollētur, vidēbimur fortasse ad breve quoddam tempus cūrā et metū esse relevātī, perīculum autem residēbit et erit inclūsum penitus in vēnīs atque in vīsceribus reī pūblicae. Ut saepe hominēs aegrī morbō gravī cum aestū febrīque iactantur, sī aquam gelidam bibērunt, prīmō relevārī videntur, deinde multō gravius vehementiusque afflīctantur, sīc hic morbus, quī est in rē pūblicā, relevātus istīus poenā vehementius reliquīs vīvīs ingravēscet.

32 Quārē sēcēdant improbī, sēcernant sē ā bonīs, ūnum in locum congregentur, mūrō dēnique, quod saepe iam dīxī, sēcernantur ā nōbīs; dēsinant īnsidiārī domī suae cōnsulī, circumstāre tribūnal praetōris urbānī, obsidēre cum gladiīs cūriam, malleolōs et facēs ad īnflammandam urbem comparāre. Sit dēnique īnscrīptum in fronte ūnīuscuiusque, quid dē rē pūblicā sentiat. Polliceor hoc vōbīs, patrēs cōnscrīptī, tantam in nōbīs cōnsulibus fore dīligentiam, tantam in vōbīs auctōritātem, tantam in equitibus Rōmānīs virtūtem, tantam in omnibus bonīs cōnsēnsiōnem, ut, Catilīnae profectiōne, omnia patefacta, illūstrāta, oppressa, vindicāta esse videātis.

33 Hīsce ōminibus, Catilīna, cum summā reī pūblicae salūte, cum tuā peste ac perniciē cumque eōrum exitiō, quī sē tēcum omnī scelere parricīdiōque iūnxērunt, proficiscere ad impium bellum ac nefārium.

Tū, Iuppiter, quī īsdem, quibus haec urbs auspiciīs, ā Rōmulō es cōstitūtus, quem Statōrem huius urbis atque imperiī vērē nōmināmus, hunc et huius sociōs ā tuīs cēterīsque templīs, ā tēctīs urbis ac moenibus, ā vītā fortūnīsque cīvium omnium arcēbis et hominēs bonōrum inimicōs, hostēs patriae, latrōnēs Italiae scelerum foedere inter sē ac nefāriā societāte coniūctōs aeternīs suppliciīs vīvōs mortuōsque mactābis.